

Кропельницька С.О.
Солоджук Т.В.

Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: (0342) 75-23-91
e-mail: kfin@pu.if.ua

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД АТО В УКРАЇНІ

Кропельницкая С.О.
Солоджук Т.В.

Прикарпатский национальный университет
им. В. Стефаника,
Министерство образования и науки
Украины, кафедра финансов,
76018, м. Ивано-Франковск, ул. Шевченко, 82
тел.: (0342) 75-23-91
e-mail: kfin@pu.if.ua

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЛИЦ, ПОСТРАДАВШИХ ОТ АТО В УКРАИНЕ

Kropelnytska S.A.,
Solodzhuk T.V.

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of finance,
Shevchenko str., 82, Ivano-Frankivsk
76018, Ukraine,
tel.: (0342) 75-23-91
e-mail: kfin@pu.if.ua

FORMATION OF THE SOCIAL SECURITY SYSTEM OF AFFECTED BY ATO PERSONS IN UKRAINE

Ключові слова: соціальне забезпечення, постраждали від АТО, грошове забезпечення, ветерани війни, учасники бойових дій, учасники війни, інваліди війни.

Ключевые слова: социальное обеспечение, пострадавшие от АТО, денежное обеспечение, ветераны войны, участники боевых действий, участники войны, инвалиды войны.

Keywords: social security, affected by the ATO, allowance, war veterans, combatants, war veterans, war invalids.

Анотація. У статті розкрито сутність та виокремлено основні елементи системи соціального забезпечення осіб, які постраждали від антитерористичних операцій в Україні. Подано перелік соціальних ризиків, які є підставами для одержання матеріального забезпечення чи соціальних послуг з боку держави. Окреслено систему заходів, необхідну для розв'язання соціальних проблем осіб, постраждалих від АТО.

Аннотация. В статье раскрыта сущность и выделены основные элементы системы социального обеспечения лиц, пострадавших от антитеррористических операций в Украине. Перечислено социальные риски, которые являются основаниями для получения материального обеспечения или социальных услуг со стороны государства. Определено систему мер, необходимую для решения социальных проблем лиц, пострадавших от АТО.

Annotation. In the article the essence of the social security system of victims of anti-terrorist operations in Ukraine is revealed and singled out the main of its elements. It is posted the list of social risks, which are the basis for obtaining financial support or social services from the state. Outlined a system of measures needed to solve social problems of people affected by the ATO.

Вступ. Ситуація на Сході України загострилася у 2014 році. Саме з того часу території Донецької та Луганської областей було визнано територіями з особливим статусом. Економічна криза, багаторазово посилена агресією, спричинила необхідність значної економії бюджетних витрат, у т.ч. й видатків на соціальну сферу. Зменшення соціальних видатків провокує невирішеність соціальних проблем постраждалих внаслідок антитерористичних операцій (далі – АТО) та спричиняє їх подальше зубожіння, збільшуючи ризики зростання напруги в суспільстві.

У цей час виникає потреба у формуванні відносно нової системи соціального забезпечення осіб, які постраждали від антитерористичної операції.

Постановка завдання. Мета наукової статті – теоретично обґрунтувати сутність та окреслити основні елементи системи соціального забезпечення осіб, які постраждали від антитерористичної операції.

Результати. У наукових працях поняття «соціальне забезпечення» тлумачиться як надання матеріальних засобів кому-небудь з боку суспільства у розмірі, достатньому для нормальної життєдіяльності. Тобто як соціальне забезпечення розглядаються будь-які види допомоги, які надає суспільство своїм членам. Таке визначення підтримують прихильники економічної концепції трактування цього терміна. В її основі лежить включення у соціальне забезпечення всіх видів допомоги населенню, які здійснюються за рахунок коштів суспільних фондів споживання. До цих видів допомоги від-

носять також безкоштовну освіту, медичну допомогу, надання житлових субсидій, соціального житла, пільги для різних категорій населення тощо.

З погляду семантики, система представляє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, що взаємодіє з середовищем, як єдине ціле і відокремлена від нього. Тобто система соціального забезпечення повинна включати в себе сукупність окремих частин і елементів для здійснення цілеспрямованої діяльності держави, що включає в себе різні види матеріальної допомоги та соціальних послуг особам, які постраждали від АТО.

Систему характеризують наступні ознаки: визначена кількість елементів, наявність зв'язків між ними, єдність головної мети для всіх елементів, структура та ієрархічність, відносна самостійність, чітко виражене управління.

На нашу думку, елементами системи соціального забезпечення є (рис.1):

До кола осіб, які постраждали від проведення АТО можемо віднести наступні категорії населення:

1. ветерани війни, до яких відносять учасників бойових дій, інвалідів війни та учасників війни;

2. члени сімей загиблих воїнів АТО, учасників АТО, які отримали тяжкі поранення та потребують тривалого лікування, є полоненими або зниклими безвісти, зокрема:

– діти-сироти, батьки яких загинули під час проведення АТО, та діти, батьки яких є полоненими або зниклими безвісти;

– сім'ї, у яких є діти-інваліди або інваліди з дитинства;

– багатодітні сім'ї;

– сім'ї, члени яких потребують невідкладного вартісного лікування;

– сім'ї, у яких є інваліди 1, 2 груп;

– сім'ї, де є вагітні жінки, або один з батьків здійснює догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку (з числа сімей загиблих в АТО);

3. внутрішньо переміщені особи із зони проведення антитерористичної операції.

Обставини соціального ризику можуть виникнути в кожній особі в результаті хвороби, вагітності й народження дитини, втрати годувальника, нещасного випадку, безробіття тощо. Зазвичай ці обставини призводять до повної або часткової втрати матеріального забезпечення, а також додаткових витрат на лікування, реабілітацію чи соціальні послуги.

Для визначення виду і форми соціального забезпечення, який надається особі при виникненні потреби у ньому, держава на законодавчому рівні передбачила перелік соціальних ризиків, які можна класифікувати за різними ознаками і поділити на: соціальні ризики економічного характеру – відсутність попиту на працю (безробіття), трудові каліцтва і професійні захворювання (інвалідність, смерть годувальника); фізіологічного характеру – тимчасова або стійка втрата працездатності від загального захворювання, вагітність і пологи, старість; демографічного характеру – утримання і виховання дітей.

Вважаємо, що особи, які постраждали від АТО можуть зіткнутися з усіма вищевказаними соціальними ризиками, тому система їх соціального забезпечення повинна бути багатогранною.

Матеріальне забезпечення військовослужбовців включає в себе:

1. грошове забезпечення військовослужбовцям, які проходять військову службу за контрактом складає 10 мінімальних заробітних плат [1];

2. військовослужбовцям, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації;

3. одноразову грошову допомогу у разі звільнення військовослужбовців, призваних на військову службу у зв'язку з мобілізацією – залежно від посади ця виплата становить від 4241 грн. до 9451 грн.

4. виплату винагороди в розмірі 100 % місячного грошового забезпечення, але не менше 3000 гривень.

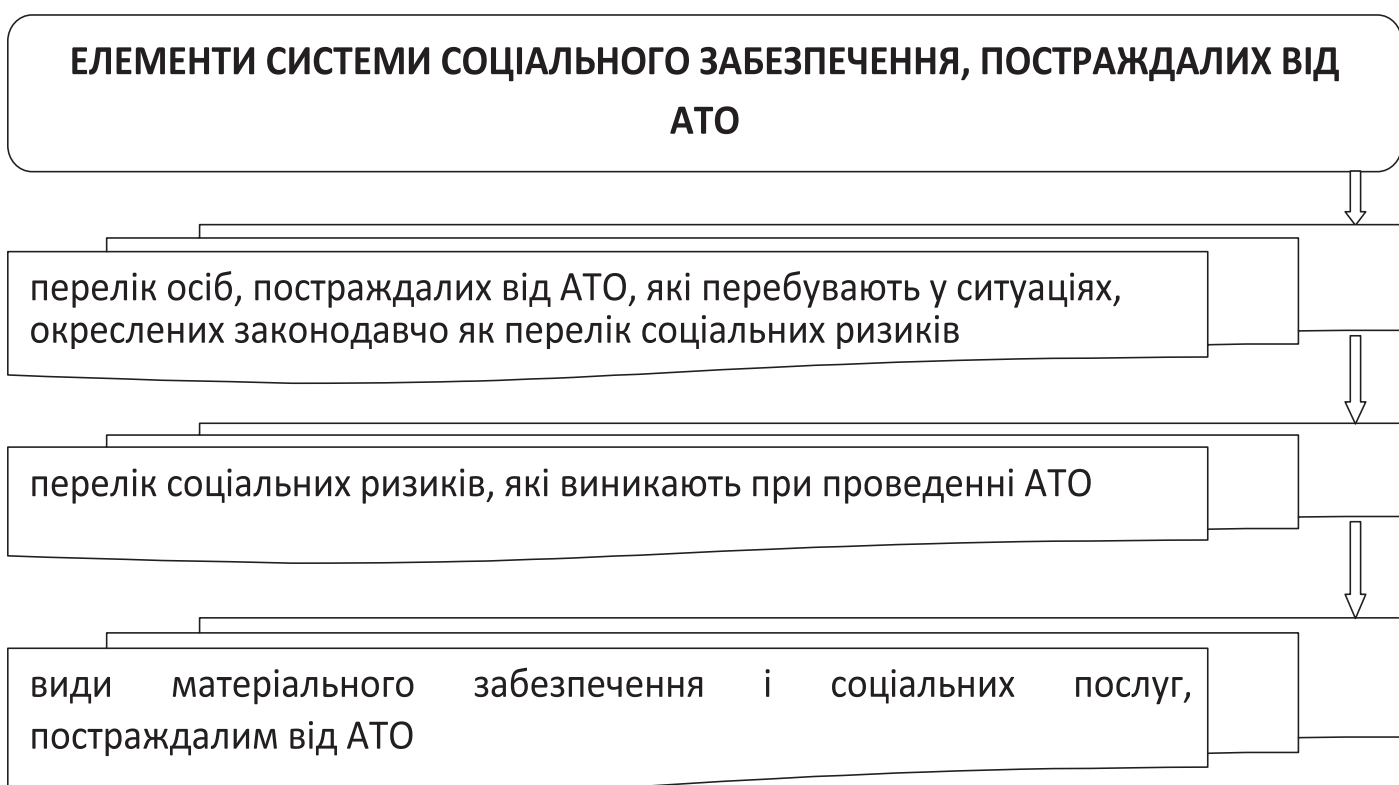

Рис. 1. Елементи системи соціального забезпечення осіб, постраждалих від АТО

5. виплати додаткових винагород військовослужбовцям, які беруть безпосередню участь в АТО в умовах особливого періоду у розмірах, визначених керівниками відповідних державних органів за погодженням з Міністерством фінансів та Міністерством соціальної політики, у межах бюджетних призначень [2]. У 2015 році були встановлені такі розміри виплат: за успішне виконання бойового завдання – від 50 до 300 мінімальних заробітних плат, за безпосередню участь у бойових діях – 1000 грн. на добу і за знищення різних видів ворожої військової техніки – від 20 до 100 мінімальних зарплат.

Одноразова грошова допомога також надається сім'ям загиблих в АТО з числа військовослужбовців та інших осіб, сім'ям внутрішньо переміщених осіб, сім'ям учасників АТО, які отримали тяжкі поранення та потребують тривалого лікування, зокрема:

- дітям-сиротам, батьки яких загинули під час проведення АТО, та дітям, батьки яких є полоненими або зниклими безвісти, – на одну дитину 1176 гривень;
- сім'ям, у яких є діти-інваліди або інваліди з дитинства, – 1764 гривні;
- багатодітним сім'ям – 2352 гривні;

- сім'ям, члени яких потребують невідкладного вартісного лікування, – 1176 гривень;
- сім'ям, у яких є інваліди 1, 2 груп, – 1176 гривень;
- сім'ям, де є вагітні жінки, або один з батьків здійснює догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку (з числа сімей загиблих в АТО), – 1764 гривні.

Вважаємо, що окреслення кола проблем, які постають перед визначеними вище категоріями постраждалих від АТО осіб, допоможе виокремити соціальні ризики, які є підставою для одержання певних видів соціальних послуг. До них належать наступні:

1. проблема незадовільного стану здоров'я;
2. проблема безробіття;
3. проблема бідності;
4. проблема відсутності житла;
5. психологічні проблеми;
6. проблема у здобутті освіти.

Кожна з перелічених проблем має характерні ознаки соціальних ризиків і може бути підставою для відповідного фінансування за рахунок коштів держави.

На даному етапі держава потурбувалась про певні соціальні гарантії для учасників АТО та членів їх сімей, короткий огляд яких відображено на рис.2.

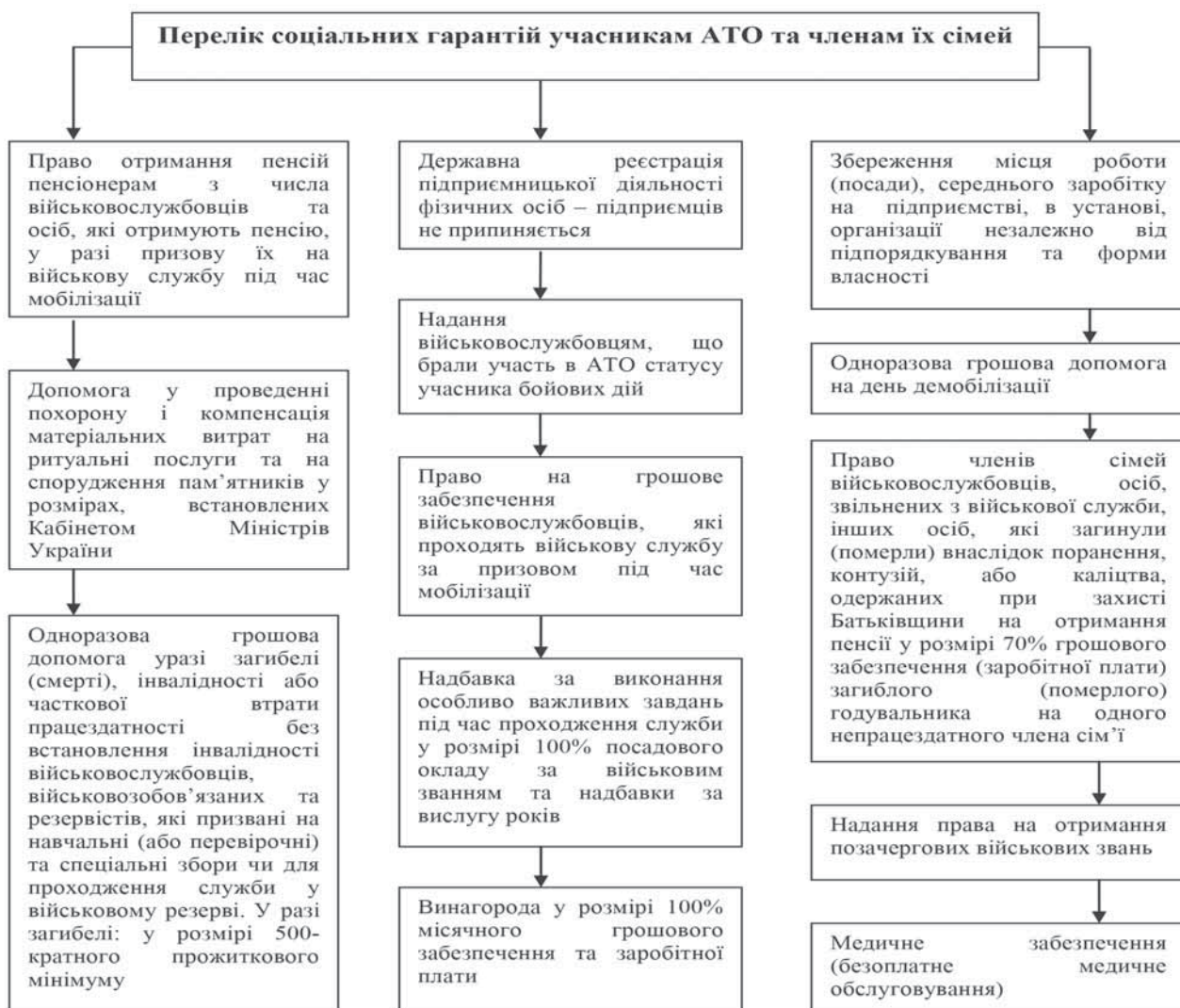

Рис.2. Окремі соціальні гарантії учасникам АТО та членам їх сімей¹

¹ Соціальні гарантії та пільги учасникам АТО. Інформація від Івано-Франківської ОДА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://report.if.ua/lyudy/socialni-garantiyi-ta-pilgy-uchasnykam-ato-informaciya-vid-ivano-frankivskoyi-oda/>

З метою лікування та реабілітації військовослужбовців, які одержали поранення та інвалідність внаслідок участі в антитерористичній операції, виконавчі органи міських рад забезпечують осіб безоплатними путівками до санаторно-курортних закладів згідно з медичними рекомендаціями в порядку черговості в міру надходження путівок:

- учасників бойових дій – щороку строком на 18–21 день;
- інвалідів війни – позачергово щороку строком на 18–21 день;
- інвалідів із захворюваннями нервової системи (з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку) відповідно до медичних рекомендацій, з них: I та II груп – до санаторіїв спінального профілю з лікуванням строком на 35 днів; III групи – до санаторіїв неврологічного профілю з лікуванням строком на 18–21 день;

Зазначені послуги, а також послуги протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за технологіями, які відсутні в Україні, надаються за державні кошти. Також для учасників АТО передбачено:

- безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталами, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;
- першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація [3];
- забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації (протезно-ортопедичні вироби, засоби для пересування, допоміжні засоби для особистої рухомості, переміщення та підйому) незалежно від встановлення їм інвалідності на підставі рішень військово-лікарських комісій чи висновків лікарсько-консультативних комісій лікувально-профілактичних закладів [4].

З метою зменшення рівня безробіття демобілізованих військовослужбовців використовуються норми законодавства, згідно з якими за працівниками, призваними на військову службу під час мобілізації, зберігаються (на особливий період, але не більше одного року) місце роботи, посада й компенсується середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, в яких вони працювали на час призову незалежно від підпорядкування та форми власності. Трудові гарантії зберігаються за працівниками, які під час проходження військової служби отримали поранення та перебувають на лікуванні в медичних закладах, а також потрапили у полон або визнані безвісно відсутніми, на строк до дня, наступного за днем їх взяття на військовий облік у районних (міських) військових комісаріатах після їх звільнення з військової служби у разі закінчення ними лікування в медичних закладах незалежно від строку лікування, повернення з полону, появи їх після визнання безвісно відсутніми або до дня оголошення судом їх померлими. Виплата цих компенсацій здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Для осіб, які були демобілізовані і приступили до роботи, виплата допомоги в разі тимчасової непрацездатності в розмірі 100% середньої зарплати незалежно від стажу роботи [5]. Для них можливе використання чергової щорічної відпустки у зручний час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14

календарних днів на рік. Особи, які брали участь у проведенні АТО мають переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці.

Позитивним кроком є виділення в 2015 р. з державного бюджету 1140,5 млн. грн. на будівництво та придбання житла для військовослужбовців Збройних сил України, що дозволить Міністерству оборони побудувати та здати в експлуатацію понад 3 тис. квартир [6]. Водночас нормативно-правовим актами окремо не визначено частку квартир для військовослужбовців-учасників АТО.

Для учасників антитерористичної операції, які мають у власності житло, на законодавчому рівні встановлена 75-процентна знижка плати за користування житлом в межах норм, передбачених чинним законодавством, комунальними послугами та скрапленням балонним газом для побутових потреб у межах середніх норм споживання, вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення.

Також на пільгових умовах можливе одержання позики на будівництво, реконструкцію чи капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, позики на будівництво чи придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок із погашенням її протягом 10 років, починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва.

У громадському транспорті для учасників АТО передбачено першочергове оформлення проїзду в добових залізничних касах; безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрішньорайонних, внутрішньо- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання; безплатний проїзд один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, незалежно від наявності залізничного сполучення, або проїзд один раз на рік (туди і назад) вказаними видами транспорту з 50-процентною знижкою [3].

Органи соціального захисту населення організовують направлення учасників антитерористичної операції до підприємств, установ, організацій та закладів будь-якої форми власності, які здійснюють психологічні реабілітаційні заходи.

Виходячи з вищеперелічених проблем та соціальних ризиків, які постають перед постраждалими від проведення АТО в Україні, вважаємо за необхідне окреслити систему заходів, що допоможуть у вирішенні проблем та подоланні пов'язаних з ними соціальних ризиків. Так, на нашу думку, такими заходами повинні стати:

- удосконалення організаційного забезпечення надання допомоги, постраждалим від АТО;
- створення якісно нової системи розміщення та забезпечення житлом учасників АТО та членів їх сімей;
- застосування нових механізмів створення робочих місць і забезпечення зайнятості та розвитку економіки в цілому;
- удосконалення інструментів соціального обслуговування зі спрямуванням їх на потреби учасників та мирних громадян, постраждалих від АТО;

– розробка нових механізмів функціонування гуманітарної сфери, спрямованих на категорію осіб, постраждалих від АТО;

– напрацювання правових механізмів вирішення проблем та використання соціального потенціалу осіб, постраждалих від АТО;

– розробка (удосконалення) фінансових механізмів залучення коштів для розв'язання соціальних проблем осіб, які постраждали від проведення АТО.

Висновки. Отже, як впливає з проведеного нами дослідження, держава вже має частково сформовану систему соціального забезпечення осіб, які постраждали від АТО. Проте, основними адресатами цієї системи є ветерани війни (учасники війни, інваліди війни, учасники бойових дій). Соціальне забезпечення інших категорій постраждалих охоплює лише частину соціальних ризиків і є далеко неповним. А висновки про дієвість цієї системи, її ефективність використання у сучасних умовах і вартість для держави можна буде зробити через кілька років.

Таким чином, наукове дослідження дало змогу розкрити основні елементи системи соціального забезпечення та соціального захисту учасників антитерористичної операції, окреслити головні соціальні проблеми, досліджуваної категорії населення та систему заходів, необхідну для їх розв'язання, що згодом дозволить випрацювати практичні рекомендації до формування комплексної, прозорої та єдиної політики соціального захисту, яка буде спрямована на розв'язання проблем соціального та фінансового забезпечення постраждалих від АТО в Україні.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294» від 14.05.2015 року № 406 [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради. – Режим доступу : <http://zakon.medsprava.com.ua/8451/467374/>

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських» від 20 січня 2016 р. № 18 у пот. ред. від 04.02.2016 р. Електронний ресурс] : сайт Верховної ради. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/18-2016-%D0%BF>

3. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-ХІІ від 22.10.1993 у пот. ред. від 24.03.2016 р. [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/3551>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів та інших окремих категорій населення, переліку таких засобів» від 5 квітня 2012 р. № 321 у пот. ред. від 10.02.2016 року [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF>

5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII у пот. ред. від 17.05.2016 року [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/322-08

6. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.

References:

1. The Cabinet of Ministers of Ukraine «On Amendments to paragraph 6 of resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 7 November 2007 r. № 1294» from 05.14.2015, the number 406 [electronic resource]: the site of the Verkhovna Rada. – Access: <http://zakon.medsprava.com.ua/8451/467374/>

2. The Cabinet of Ministers of Ukraine «Some issues of financial support military servicemen and officers of the police and» of 20 January 2016 r. Number 18 in the pot. Ed. from 02.04.2016 g. [electronic resource]: the site of the Verkhovna Rada. – Access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/18-2016-%D0%BF>

3. The Law of Ukraine «On the status of war veterans, guarantees of their social protection» № 3551-XII of 22.10.1993 in the pot. Ed. from 03.24.2016 g. [electronic resource]: the site of the Verkhovna Rada. – Access: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/3551>

4. The Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the provision of technical and other means of rehabilitation of invalids, disabled children and other specific groups of the population, the list of assets» of 5 April 2012 r. Number 321 in the pot. Ed. on 02.10.2016, the [electronic resource]: the site of the Verkhovna Rada. – Access: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF>

5. Labor Code of Ukraine of 10.12.1971 number 322-VIII in the pot. Ed. on 05.17.2016, the [electronic resource]: the site of the Verkhovna Rada. – Access: zakon.rada.gov.ua/go/322-08

6. Analytical Report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the internal and external situation of Ukraine in 2015». – K., NISS, 2015. – 684 p

УКРАЇНА БІЗНЕС **Издательский Дом «Украина Бизнес»**
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

провел презентацію
Ежедного проекта "Альманах финансовых услуг",
("Financial Services Almanac")
Язык издания: украинский, русский, английский
Формат: Печатный и электронный. А-4, полноцветный. Выпущен в двух вариантах.
Печатный вариант в редакции: г. Киев, пр-т. Московский, 21, оф. 602
тел./факс: +38(044)238 68 38
ПОДПИСКА: ПОДПИСНОЙ ИНДЕКС – 06687